

KICHIK YOSHDAGI MAKTAB BOLALARINING KOMMUNIKATIV QOBILIYATLARINI SHAKLLANTIRISH

Fayziyeva Nodira Sobirovna

JDFU, stajyor-o'qituvchi

<https://doi.org/10.5281/zenodo.7344557>

ARTICLE INFO

Received: 09th November 2022

Accepted: 18th November 2022

Online: 21st November 2022

KEY WORDS

Kommunikativ fazilatlar, bolaning shaxsiyatini o'rganish, muloqotini o'rganish, ko'nikmalarini shakllantirish, nutq qobiliyatlarini rivojlantirish, his-tuyg'ularni shakllantirish.

ABSTRACT

Ushbu maqola maktab yoshidagi bolalarning muloqotini o'rganishga bag'ishlangan. Unda oila, jamoa ta'sirida bola shaxsining rivojlanish xususiyatlari ko'rsatilgan. Muloqot ko'nikmalarini shakllantirish va rivojlantirish, ulardan faoliyatda va undan tashqarida foydalanish tajribasi, nutq qobiliyatlarini rivojlantirish haqida gapiradi; ijtimoiy munosabatlarni, kommunikativ fazilatlarini, his-tuyg'ularni shakllantirish. Maqolada nutqni rivojlantirish va natijada tabiatdagi va umuman hayotdagi aloqalarni muvaffaqiyatli bilish uchun muloqotning muhimligini isbotlaydi.

Hayotda biz o'tmishda ilhomlanib, "birinchi sinf o'quvchisi" maqomidan g'ururlanib qolgan bola bir muncha vaqt o'tgach, maktabdan, do'stlardan, yaqinda unga qiziqqan va g'amxo'rlik qilgan hamma narsadan voz kechishi bilan tez-tez duch kelamiz.

Mamlakatimizda iqtisodiyotning rivojlanishi bilan odamlarning ruhiyati qayta ishlandi, ba'zan yashash uchun kurash bilan shiddatli shaxsga aylantirildi. Bunday sharoitlarda bola uchun qanday? Unga nima bo'lyapti? Va shunday bo'ladi: ota-onalar pul topish bilan band, bola esa yovuzlik, zo'ravonlik, shafqatsizlik, yomon so'zlarni ko'rsatadigan televizor bilan yolg'iz qoladi; kompyuter bilan yolg'iz qoladi, bu erda o'yinlar bir xil zo'ravonlikni o'rgatadi, ular otib o'ldiradilar. Bola kuchli axborot oqimi va boshqa ogohlantirishlarning ta'siri ostida. Shu

bilan birga, jonli aloqa halokatli darajada kamayadi.

Muloqot muammosi, eng avvalo, axloqiy tarbiyadir. Inson madaniyatining darajasi axloqiy tarbiya darajasiga bog'liq.

Muloqot - bu odamlar o'rtasidagi aloqa bo'lib, uning hayoti davomida ma'lumot almashish, o'zaro ta'sir qilish, o'zaro tajriba, o'zaro tushunishda namoyon bo'ladigan aqliy aloqa hisoblanadi.

Muloqot - bu kommunikativ faoliyat, o'ziga xos yuzma-yuz aloqa jarayoni bo'lib, u nafaqat birgalikdagi faoliyat muammolarini samarali hal qilishga, balki shaxsiy munosabatlarni o'rnatishga va boshqa shaxsni bilishga ham qaratilgan bo'lishi mumkin. Muloqot jamiyatni yaratishga, turli odamlarni umumiy narsaga birlashtirishga qaratilgan asosiy hayotiy jarayonlardan biridir. Shu bilan birga, shuni aytish mumkinki, shaxsning shakllangan va rivojlangan kommunikativ

qobiliyatlarsiz odamlar o'rtasida samarali muloqot qilish mumkin emas.

Boshlang'ich maktab yoshidagi muloqot, bolada kommunikativ fazilatlarni shakllantirish muhim tarbiyaviy va tarbiyaviy salohiyatga ega bo'lishi lozim. Muloqot orqali bola atrofdagi dunyoni o'rganadi, yaxshilik ko'rsatishni va yovuzlikka qarshi turishni o'rganadi. Muloqotda bola o'zining aqliy qobiliyatlarini oshiradi, bu esa kichik o'quvchining shaxs sifatida shakllanishiga yanada ta'sir qiladi. Shu sababli, suhbatdoshining bolasi bilan muloqot qilish va tushunish jarayonini osonlashtirishga yordam beradigan fazilatlarni rivojlantirish juda zarur, bunday fazilatlar kichik o'quvchining kommunikativ fazilatlari deb yuritiladi. Ushbu shaxsiy xususiyatlarning maqsadini aniqroq tushunish uchun bir nechta ta'riflarni ko'rib chiqing:

Kommunikativ fazilatlar - bu murakkab va ongli kommunikativ harakatlar (kommunikativ faoliyatga asoslangan), o'z xatti-harakatlarini to'g'ri qurish, uni muloqot vazifalariga muvofiq boshqarish qobiliyati.

Kommunikativ fazilatlar - bu umumiy ma'no, uzatiladigan va idrok etilgan ma'lumotlarni rivojlantirish orqali o'zaro ta'sir sub'ektlari o'rtasida aloqalarni o'rnatish harakati va jarayoni hisoblanadi. Kengroq falsafiy ma'noda kommunikativ sifatlarni "muloqot, fikr, ma'lumot, g'oyalar almashinuvi va boshqalar bilan bog'liq bo'lgan yoki ishora tizimlari orqali mazmunning bir ongdan ikkinchi onga o'tishi bilan bog'liq ijtimoiy jarayon" sifatida qaraladi.

Kichik maktab o'quvchisi shaxsining kommunikativ qobiliyatlari deganda, biz sub'ektlarning shaxslararo o'zaro

ta'sirining mustaqil jarayoni sifatida muloqotga hissa qo'shadigan, har biri faol faoliyatning tashuvchisi bo'lgan va uni o'z sheriklarida o'z zimmasiga oladigan shaxsning fazilatlarini tushunamiz. Kichik yoshdagi o'quvchining kommunikativ fazilatlarini shakllantirish jarayoni murakkab va qarama-qarshidir. Ammo barcha tadqiqotchilar bir fikrga qo'shiladilar, insonning kommunikativ fazilatlari boshqa odamlar bilan muloqot qilishda shakllanadi va rivojlanadi. Shuning uchun bolaning kelajakdagi shaxsini shakllantirishga yaqin atrof-muhitning ta'siri juda muhim ekanligini ta'kidlab o'tadi. Ta'limni modernizatsiya qilish jarayoni maktab o'quvchilarining kommunikativ kompetentsiyasini shakllantirishni o'z ichiga oladi. Boshlang'ich sinf o'quvchilarining kommunikativ ko'nikmalarini rivojlantirish darajasiga nafaqat ularning maktab hayotining barcha bosqichlarida o'qitish va tarbiyalash samaradorligi, balki kasbiy va shaxsan butun kelajakdagi hayotidagi harakatlariga bog'liq. Kichik yoshdagi maktab o'quvchilarini o'qitish va tarbiyalash amaliyotida bolalarni mehribon, ijtimoiy rivojlangan, axloqiy jihatdan tarbiyalangan, ochiqko'ngil deb bilish zarurati va ta'lim jarayonining birinchi navbatda bolaning kognitiv sohasini rivojlantirishga qaratilganligi o'rtasida aniq qarama-qarshilik mavjud. . Shu bilan birga, o'quvchilarning muloqot ko'nikmalarini rivojlantirishning ahamiyati yetarlicha baholanmagan.

Muloqot ko'nikmalarini rivojlantirishga yordam beradigan asosiy shartlar.

1. O'qituvchining kompetensiyasi. An'anaviy darsda o'qitish vaqtining 60-70 foizi o'qituvchi nutqiga to'g'ri keladi. Bu bolalarning faolligini o'ldiradi,

o'quvchilarning passiv va qiziqishsiz ishlashiga olib keladi.

Zamonaviy dars muammoli bayon bilan boshlanadi. Darslarda yagona tashqi intriga mavjud. O'rganilayotgan muammo bo'yicha bir nechta nuqtai nazarining mavjudligi bolaga o'z nuqtai nazarini, fikrini, hayotiy tajribasini ulardan biriga qo'llash imkonini beradi. Bolalar o'z fikrlarining to'g'riligini isbotlashni o'rganadilar va bir nechta to'g'ri echimlarning mavjudligi hech kimni hayratda qoldirmaydi.

Boshlang'ich maktab yoshidagi bolalar ma'lum bir egalik pozitsiyasi bilan ajralib turadi, ular hatto stol o'rtog'i o'z daftariga qarasa, buni yoqtirmaydilar va ular hech kimga daftariga rasm chizish yoki bo'yashga ruxsat bermaydilar. Bolalar bajargan ishlarini kaftlari bilan yopadilar.

Zamonaviy darslar bolalarni guruhda, juftlikda ishlashga, qo'shniga qarashni taklif qilishga, o'z ishlarini sinfdoshining ishi bilan solishtirishga, daftar almashishga qaratilgan. Bunday ish shaxsning axloqiy asoslarini shakllantirishga yordam beradi: u sizga aloqa o'rnatishga, stol ustidagi qo'shniga ishonishga, umumiy ishni rejalashtirishga, vazifalarni taqsimlashga, o'qituvchi tomonidan taklif qilingan muammoni muhokama qilishga, og'zaki muloqot ko'nikmalarini egallashga o'rgatadi - o'z nuqtai nazariningizni ishonchli tarzda bayon eting, boshqa birovning nuqtai nazarini hurmat bilan tinglang, umumiy qaror qabul qiling, o'zaro tekshirishni amalga oshiring, shuning uchun korporativ va kommunikativ vakolatlar shakllanadi.

Muloqotni tashkil etishning asosiy shartlaridan biri ishonch va xayrixohlik muhitini yaratishdir. O'zaro munosabatlarni o'rnatishda dialog o'tkazish uchun ba'zi qoidalar mavjud:

- har qanday fikr qimmatlidir;
- e'tiborsizlikdan tashqari har qanday munosabat bildirish huquqiga egasiz;
- gapiruvchining yuzini ko'rishingiz uchun orqaga buriling;
- gapirmoqchi bo'lsangiz, qo'lingizni ko'taring;
- boshqalarga o'z fikrini aytish, o'zingizga esa tushunish imkoniyatini bering;
- manzil ism bilan boshlanadi;
- tanqid xushmuomala bo'lishi kerak;
- natijaning etishmasligi ham natijadir;
- ovoz sizning ilohiy ne'matingiz, unga qanday egalik qilishni biling.

2. O'quvchilarning maktab darsi doirasida samarali muloqot qilishlari uchun maktab darsida buni qilishga o'rgatish zarur. O'qitishdagi kommunikativ yondashuvning asosiy xarakteristikasi - "muloqot orqali muloqot qilishni o'rganish".

Ta'lim muloqotining asosiy shakllari

- Nutq muloqotining monologik shakllari
- Nutq muloqotining dialogik shakllari
- Tayyor nutq so'zlang
- O'qituvchi va talaba o'rtasidagi tarbiyaviy suhbat
- Suhbatni juftlikda o'rganing
- Guruhlarda suhbatni o'rganish
- Savol bering va so'rang
- Munozara
- Isbotlash va rad etish
- Savollarga javob bering
- Loyihani himoya qilish
- Tanqid qiling

3. Darslik - muloqot ko'nikmalarini rivojlantirish vositasi. Darslikdan so'ng, yigitlar o'zlari qaror qabul qilishga harakat qilishadi, quyidagi savollarga o'z nuqtai nazarlarini bildiradilar - bu to'g'rimi, yordam bering, lekin siz nima deb o'ylaysiz, siz ham shunday deb o'ylaysiz va siz javob

bera olasiz va hokazo. Bolalarning nutqi shaxsiy rangga ega bo'ladi, ko'pchilik o'z fikrlarini quyidagi so'zlar bilan ifodalay boshlaydi: "Menimcha ..., menimcha ..., lekin men boshqacha fikrdaman ..., lekin mening o'z versiyam bor...." Muloqot ko'nikmalari va ko'nikmalarini rivojlantirishda shuni yodda tutish kerakki, faqat puxta o'ylangan tizim ijobiy natija berishi mumkin. Birinchi bosqichda talabalar o'qituvchi rahbarligida quyidagi ko'nikmalarni rivojlantiradilar:

- talabalarning dars muloqotida ishtirok etishga tayyorligi;
- savollarga javob berish, to'liq javob berish;
- mavzu yuzasidan savollar berish;
- xabarlar qilish.

Ikkinchi bosqichda talabalar quyidagi ko'nikmalarga ega bo'ladilar:

- nutqning soddaligi va ravshanligi;
- o'z bayonotingizni hamma uchun tushunarli qilish qobiliyatini rivojlantirish;
- bayonotni tasdiqlovchi misollarni tanlash qobiliyati;
- boshqalar bilan aloqa o'rnatish.

Uchinchi bosqichda kommunikativ hamkorlik ko'nikmalari allaqachon ishlab chiqilmoqda:

- juftlikda, guruhda suhbat o'tkazish qobiliyati;
- konstruktiv muloqot, bahs-munozara o'tkazish qobiliyati;
- munozarada ishtirok etish qobiliyati;
- konferentsiyalar, o'yinlarda qatnashish.

Kommunikativ ko'nikma va malakalarni rivojlantirish uzluksiz pedagogik jarayon bo'lib, talaba va o'qituvchining birgalikdagi faoliyatining sa'y-harakatlarini talab qiladi. Muloqot ko'nikmalarining qiymati va ahamiyati shundaki, ular sof ta'lim

ko'nikmalaridan tashqariga chiqadi. To'rt yil davomida talaba yuzlab ta'lim vazifalariga duch keladi, ularning echimlari unga oddiy hayotiy vaziyatni engishga yordam bermaydi. Muloqot vazifalari - bu bolaning hayotida doimo duch keladigan vaziyatlar. Shakllangan kommunikativ qobiliyatlar allaqachon shaxs tomonidan o'zlashtiriladigan va uning mulkiga aylangan shaxsning yangi shakllanishidir. Kommunikativ bola qanday tinglashni va eshitishni biladi va nafaqat tajriba almashishni, balki hamdardlikni ham biladi.

Xulosa

Ilmlarni o'rganib, amalda qo'llamasa, shudgor qilib, ekmagan odamga o'xshaydi. Sa'diy

Men ta'limni - bu bolaning shaxsiyatini rivojlantirish jarayonini boshqarish, deb hisoblayman. Bu tarbiyachidan nafaqat uning rivojlanish qonuniyatlarini, ma'lum yoshning yosh xususiyatlari va imkoniyatlarini bilishni, balki bolaning individual xususiyatlarini, uning salohiyatini aniqlash qobiliyatini ham talab qiladi. Yosh o'quvchilarning mulohazalari, g'oyalari, qadriyatlarini haqida haqiqiy ma'lumotlarga ega bo'lgan holda, men har bir bolaning portretini chizishim mumkin. Bola atrofidagi dunyoga yolg'iz qaramaydi. Uning dunyoga munosabati doimo insonning boshqa odamlarga munosabati bilan vositachilik qiladi, uning faoliyati doimo muloqotga kiradi. Muloqot o'zining dastlabki tashqi ko'rinishida, birgalikdagi faoliyat shaklida yoki og'zaki yoki hatto faqat aqliy muloqot shaklida jamiyatda shaxs rivojlanishining zarur va o'ziga xos shartini tashkil qiladi.

References:

1. Volina V.V. "Raqam bayrami" - M .: Bilim, 1994 yil.
2. Volina V.V. "O'ynab o'rganish" - M .: Yangi maktab, 1994 yil.
3. Lisina M.I. « Bolaning aloqasi, shaxsiyati va ruhiy holati » - M.: Nashriyot «Amaliy psixologiya instituti», Voronej: NPO «MODEK», 1997 y.
4. Andreeva, G.M. Ijtimoiy psixologiya [Matn] - M., 2006 y.